

Sprogunderviserens kompetencer og rolle i virtuelle udvekslingsprojekter

I dag er spørgsmålet ikke, *om* IT skal bruges i fremmedsprogundervisningen, men *hvordan* den bedst integreres i undervisningen. Der stilles fra beslutningstagers side krav til underviseren om integrering af ny teknologi i undervisningen, men der medfølger ikke altid tilbud om uddannelse eller efteruddannelse i teknologiunderstøttet undervisning (OECD 2018). Lignende resultater og behov for opkvalificering og efteruddannelse findes også på nationalt plan (se fx Dalsgaard m.fl. 2020; Verstraete-Hansen & Kanareva-Dimitrovska 2020).

Denne artikel undersøger sprogunderviserens kompetencer og roller ved anvendelse af IT i fremmedsprogundervisningen. Analysen har særligt fokus på virtuelle udvekslinger som en veletableret pædagogisk tilgang til fremmedsprogundervisning. Denne artikel belyser og diskuterer mere konkret, hvilken viden, færdigheder og holdninger der er nødvendige for etableringen og gennemførelsen af succesfuld interkulturel udveksling online. Afslutningsvis fremhæves behovet for en bedre integration af digitale kompetencer/onlinekompetencer i uddannelse og efteruddannelse af lærere.

ANA KANAREVA-DIMITROVSKA

Ph.d. i fremmedsprogdidaktik
Projektkoordinator, Det Nationale Center for Fremmedsprog (Vest), Aarhus Universitet
Projektleder, European Centre for Modern Languages,
Kontakt punkt Danmark
aekakd@cc.au.dk

Virtuel udveksling

I fremmedsproglæring og -undervisning defineres virtuel udveksling som teknologiunderstøttet interkulturel udveksling via online-kommunikationsværktøjer mellem elever/studerende med forskellige kulturelle/nationale baggrunde, organiseret i institutionelle sammenhænge. Virtuel udveksling, også kendt som telekollaboration eller interkulturel udveksling online, er en specifik form for *Computer-Mediated Communication (CMC)* og *Computer-Supported Collaborative Learning (CSCL)*. Virtuel udveksling er samtidig en form for *blended learning*, da en del af aktiviteten foregår online, mens en anden del finder sted i klasseværelset, understøttet og guidet af underviseren.

Virtuelle udvekslinger har et stort potentiale (O'Dowd 2018) og bidrager til udviklingen af elever og studerendes sprogfærdigheder, interkulturelle kompetencer og online literacies (fx computer literacy, new media literacy, villighed til at udforske, lære, deltage i, skabe og samarbejde i online-communities). Imidlertid findes der kun få undersøgelser, som ser på underviserens kompetencer og rolle ved virtuelle udvekslinger som en kompleks pædagogisk tilgang til sprogundervisning.

Underviserens rolle i virtuel udveksling

Undervisning i en *blended learning*-kontekst, der inkluderer virtuel udveksling, forudsætter, at underviseren kan demonstrere viden, færdigheder og adfærd, der muliggør lærerstyring i både en fysisk og en online kontekst. Underviserens rolle i virtuel udveksling finder derfor sted i såvel den traditionelle klasserumskontekst som i en e-læringskontekst, hvor læring finder sted via digitale medier.

Undervisere ved ofte ikke, hvornår de skal være involveret i virtuelle udvekslingsprojekter, og i hvilket omfang de skal gribe ind i kommunikationen mellem eleverne/studerende, der deltager i disse udvekslinger. Nogle undervisere foretrækker at engagere sig intensivt, at vejlede og motivere elever og studerende, mens andre foretrækker at give dem mere autonomi og frihed til selv at styre onlineinteraktionen. Det afhænger ikke blot af underviserens tilgang og læringsforståelse, men også af typen af onlineudvekslinger, fx har *eTandem* som model for interkulturel onlineudveksling ikke en foruddefineret struktur, men er meget principfast med hensyn til gensidighed og elevens autonomi.

Flere egenskaber gør interkulturelle udvekslinger online mere specifik end e-læringsforløb, hvilket som konsekvens gør undervi-

serens rolle mere kompleks (Kanareva-Dimitrovska 2015: 79). Jeg fremhæver her de vigtigste. Virtuel udveksling er en interkulturel aktivitet par excellence. E-læringsaktiviteter finder normalt sted på en lokal institution mellem undervisere og elever og studerende på den pågældende institution. Hovedmålet med virtuel udveksling er at engagere elever/studerende i en interkulturel udveksling online med elever/studerende med en anden kulturel baggrund. Underviseren i virtuelle udvekslingsprojekter samarbejder og koordinerer med underviseren i partnerinstitutionen, mens underviseren arbejder alene med sine elever og studerende i størstedelen af de traditionelle e-læringsaktiviteter. Dette fortløbende samarbejde er ligeledes grundlaget for en vellykket virtuel udveksling. Virtuel udveksling forudsætter, at eleven/studerende udvikler sig som interkulturel mediator (Byram 1997), dvs. ser sig i stand til at formidle mellem forskellige kulturer og perspektiver. Det samme gælder for underviseren, som ligeledes som interkulturel mediator er i besiddelse af interkulturelle holdninger og færdigheder for at kunne samarbejde med kolleger fra forskellige lande. Underviseren har en aktiv rolle med at støtte elever/studerende, når de fortolker forskellige aspekter af den anden kultur eller de andres kultur og at motivere dem til at indtage en kritisk holdning og se tingene fra et andet perspektiv.

De fleste e-læringsaktiviteter finder sted i en relativt kort periode og nogle gange isoleret fra andre klasseværelsesaktiviteter, mens en succesfuld virtuel udveksling finder sted over en længere periode, og aktiviteterne udføres normalt i klasseværelset.

Hvad angår underviserens deltagelse har underviseren normalt ikke en direkte aktiv rolle i virtuel udveksling. Eleverne og de studerende interagerer selv med deres kammerater i andre lande. I en e-læringskontekst har underviseren en aktiv rolle i interaktionerne med sine elever/studerende.

Endelig fremhæves der fra et didaktisk perspektiv tre tilgange, som viser de forskellige pædagogiske roller, som sprogunderviseren kan påtage sig i virtuelle udvekslingsprojekter (O'Dowd m.fl. 2019). Roller, som kan være meget forskellige – fra perifere til helt integrerede i udvekslingen. Den første tilgang er en præsentation af onlineinteraktionsstrategier, før onlineudvekslingen begynder. Underviseren viser konkrete eksempler fra tidligere udvekslinger og forbereder på denne måde sine elever/studerende. Den anden tilgang er facilitering af interkulturelle onlineinteraktioner. Underviseren er værdiladet facilitator mellem studerende fra forskellige lande (se fx Soliya Connect-programmet 2018). Den tredje tilgang er

integration af studerendes egne data produceret i onlineinteraktioner som grundlag for undervisningen i klasseværelset.

Underviserens kompetencer i virtuelle udvekslinger

For at kunne pege på, hvilke kompetencer underviserne har behov for med henblik på at etablere og gennemføre virtuelle udvekslingsaktiviteter og -projekter, kan man basere sig på forskellige modeller og frameworks. Guichon og Hauck (2011: 191) refererer fx i deres studie til sprogundervisernes *techno-pedagogical competencies* og angiver en række færdigheder til en mere præcis definition af dette begreb. Listen indeholder færdigheder i:

- At vurdere/evaluere teknologiens potentiale og begrænsninger til sprog- og kulturlæring.
- At foretage en behovsanalyse med henblik på at indføre passende teknologier på passende tidspunkter i en pædagogisk sekvens.
- At håndtere grundlæggende værktøjer og applikationer og løse enkle tekniske problemer.
- At designe passende opgaver.
- At designe interaktioner i og uden for klasseværelset i betragtning af teknologiens *affordances*.
- At gentænke aftaler med studerende og kolleger.
- At styre tid og optimere integrationen af teknologier.

Alle disse færdigheder udgør en kombination af pædagogiske og digitale kompetencer og er en del af sprogunderviserens faglige identitet. O'Dowd (2013) udviklede en model for sprogundervisernes telekollaborative kompetencer og har identificeret 40 deskriptorer fordelt på fire hovedkategorier:

- Organisatoriske kompetencer
- Pædagogiske kompetencer
- Underviserens holdninger og overbevisninger
- Digitale kompetencer.

Det første sæt af organisatoriske kompetencer forudsætter, at underviseren bruger professionelle onlinenetværk for at finde andre underviserpartnere i andre lande. I samarbejde med underviserpartnere diskuteres alle aspekter af det virtuelle udvekslingsprojekt, herunder brugen af forskellige strategier for at sammenkoble de to

grupper studerende, vedligeholdelse af gode relationer med underviserpartneren og undervejs at løse løbende opståede udfordringer. Desuden forudsættes et godt kendskab til aktionsforskningsmetodologien for at kunne evaluere muligheder og begrænsninger ved onlineudvekslinger m.m.

Undervisernes pædagogiske kompetencer er den anden kategori, og disse står i direkte forbindelse med udarbejdelsen af det pædagogiske forløb for virtuel udveksling. Det kræver, at underviseren designer forskellige opgaver, udvælger synkrone og/eller asynkrone kommunikations- og samarbejdsværktøjer, understøtter studerende, forklarer de studerende forventninger og opgaver, udarbejder evalueringskriterier m.m.

Den tredje kategori, defineret som undervisernes holdninger og overbevisninger, betyder, at underviseren skal være bevidst om, at kulturen og hans/hendes egne interkulturelle kompetencer spiller en stor rolle i et virtuelt udvekslingsprojekt. Disse kompetencer omfatter også interesse for at finde kompromis med den anden underviserpartner angående opgavernes design, onlinekommunikations- og samarbejdsværktøjer, onlineinteraktionsstruktur og andre udfordringer. Underviseren skal være åben over for den anden underviserpartners eventuelle alternative pædagogiske metoder, underviseren skal have vilje til at acceptere, at underviseren ikke er den eneste autoritet i interkulturelle læringsituationer m.m.

Den sidste kategori er digitale kompetencer. Det kræver, at underviseren udvælger onlineinformations-, kommunikations- og samarbejdsværktøjer, som er tilpasset de studerendes hverdags onlinepraksis såvel som projektets formål, at underviseren har en grundlæggende viden om de aktuelle kommunikationsværktøjer og onlineplatforme og deres pædagogiske *affordances* med henblik på at organisere og strukturere onlineinteraktionerne, at underviseren interagerer med studerende og underviserpartneren og respekterer onlinekommunikationsnormerne samt onlineetikken, forklarer og instruerer sine elever og studerende i, hvordan man bruger forskellige digitale værktøjer, særligt i forbindelse med sproglæring, samt hjælper dem med at udvikle en kritisk forståelse for onlineværktøjer.

Det sidste sæt kompetencer er relateret til en anden model, som jeg finder relevant for disse refleksioner over undervisernes digitale kompetencer i virtuelle udvekslingsprojekter. Pegrum foreslog et *framework of digital literacies* med fokus på fire områder: kommunikation, information, samarbejde og (re-)design (Pegrum m.fl. 2018). For hvert fokusområde, som ofte overlapper, indgives forskellige literacies:

- Communication: print, texting, hypertext, multimedia/multimodal, gaming, spatial, mobile & code literacy
- Information: tagging, search, information & filtering literacy
- Collaboration: personal, network, participatory, intercultural & ethical literacy
- Re-design: critical & remix literacy.

(for de enkelte definitioner, se Pegrum m.fl. 2018).

Modellen er også progressiv, dvs. startende fra elementære til mere og mere komplekse literacies. Sættes disse literacies i relation til de påkrævede kompetencer, som sprogundervisere skal have i forbindelse med virtuelle udvekslingsprojekter, er det tydeligt, at dette forudsætter mere komplekse færdigheder som fx critical literacy eller intercultural literacy.

Forfatteren til denne artikel har illustreret forskellige eksempler af undervisernes kompetencer i interkulturelle udvekslinger online med afsæt i et projekt med fokus på interkulturalitet (Kanareva-Dimitrovska 2020).

Konklusion

Det er en krævende opgave for sprogundviserne at integrere de nye teknologier på en meningsfuld måde i fremmedsprogundervisningen og særligt i virtuelle udvekslingsprojekter. Det kræver både organisatoriske, pædagogiske, fagdidaktiske og digitale kompetencer hos undviserne. Det kræver også digital kritisk literacy og interkulturelle kompetencer. Jeg vil samtidig understrege vigtigheden af udviklingen af undvisernes såkaldte *lingua-technocultural competence* (Sauro & Chappelle 2017), som er et komplekst konstrukt, der går på tværs af sproglige og kulturelle kompetencer og er medieret af teknologi og digitale platforme, hvor der foregår kontakt og interaktion.

Sproglærerruddannelserne giver ikke altid tilstrækkelige muligheder for at kombinere både tilegnelse af fagdidaktiske kompetencer og digitale/onlinekompetencer. Der er behov for en (bedre) integration af teknologimedieret sproglæring og undervisning, herunder også virtuelle udvekslinger, inden for sproglærerruddannelser og i efteruddannelsesprogrammer på videregående uddannelser. Teknologierne forandrer sig løbende, og som en konsekvens heraf er der behov for, at sprogundviserne konstant opdaterer deres viden og færdigheder. Virtuel udveksling som pædagogisk kompleks tilgang, hvor forskellige kompetencer og roller konvergerer, kunne

være en ideel ramme for at træne lærerstuderende og efteruddanne mere erfarne sprogundervisere.

Litteratur

- Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Dalsgaard, C., Caviglia, F., Boie, M.A.K., Færgemann, H.M. & Thomsen, M.B. (2020). *Digitale kompetencer i gymnasiet*. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Guichon, N. & Hauck, M. (2011). Teacher education research in CALL and CMC: More in demand than ever. *ReCALL*, 23, 187-199.
- Kanareva-Dimitrovska, A. (2015). *La compétence de communication interculturelle à travers les échanges interculturels en ligne. Le cas d'étudiants danois et de locuteurs natifs du français*. Ph.d.-afhandling. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Kanareva-Dimitrovska, A. (2020). Reconsidering Interculturality in Online Language Education. I Khosrow-Pour, M. (red.), *Multicultural Instructional Design: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications* (bind 1, 130-163). Hershey; IGI global.
- O'Dowd, R. (2013). The competences of the telecollaborative teacher. *The Language Learning Journal*, 43(2), 194-207.
- O'Dowd, R. (2018). From telecollaboration to virtual exchange: state-of-the-art and the role of UNICollaboration in moving forward. *Journal of Virtual Exchange*, 1, 1-23. Research-publishing.net.
- O'Dowd, R., Sauro, S. & Spector-Cohen, E. (2019). The Role of Pedagogical Mentoring in Virtual Exchange. *TESOL Quarterly*, 54(1), 146-172. 10.1002/tesq.543.
- OECD (2018). *TALIS 2018 Results: Teachers and School Leaders as Lifelong Learners* (Volume I). OECD Library.
- Pegrum, M. m.fl. (2018). Digital literacies revisited. *The European Journal of Applied Linguistics and TEFL*, vol. 7(2).
- Sauro, S. & Chapelle, C.A. (2017). Toward lingua-technocultural competences. I: Chapelle, C.A. & Sauro S. (red.), *The handbook of technology and second language teaching and learning* (s. 459-472). Oxford: Wiley-Blackwell.
- Verstraete-Hansen, L. & Kanareva-Dimitrovska, A. (2020). *Kvalitetsudvikling og efteruddannelse i et brobygningsperspektiv. En behovsanalyse i faget fransk*. NCFE.